

Gómez Duran, Gemma: *Gramàtica del català rossellonès*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2016.

La publicació de qualsevol obra relacionada amb la llengua catalana suposa, encara avui dia, un motiu de celebració i una pedra més del camí que ens ha de portar a la plena normalització lingüística. El llibre que ocupa aquesta ressenya és, sens dubte, d'una significació especial ja que es tracta d'una gramàtica descriptiva d'un dialecte del català propi de l'1% aproximadament del total de catalanoparlants. Aquesta obra s'autodefineix com “*una descripció de tots els trets fonètics, fonològics, morfològics i sintàctics*” del rossellonès i conté moltes dades “*que no s'havien descrit mai abans i que són, per tant, un testimoni imprescindible per conèixer el dialecte, ara que es troba en l'estadi final*”.

Abans d'analitzar el contingut de l'obra, creiem oportú donar alguna pinzellada sobre el dialecte rossellonès o septentrional del català. Les cinc comarques que componen la Catalunya Nord compten amb prop de mig milió d'habitants, aproximadament un quart dels quals viu a Perpinyà. D'aquest mig milió de persones, al voltant del 40% entén el català, però només el sap parlar un 25-30% i, segons algunes dades, únicament és la llengua habitual d'unes dotze mil persones. El procés de davallada del català i de la seva substitució pel francès van experimentar una petita frenada l'any 2007, quan el Consell General dels Pirineus Orientals va declarar l'oficialitat del català juntament amb el francès i va reconèixer l'autoritat lingüística de l'Institut d'Estudis Catalans.

Pel que fa la *Gramàtica del català rossellonès*, formalment, el volum editat per Publicacions de l'Abadia de Montserrat compta amb dues-centes pàgines, distribuïdes així: *Introducció* (pàg. 9-28), *Fonètica i fonologia* (pàg. 29-60), *Morfologia* (pàg. 61-120), *Sintaxi* (pàg. 121-170), *Glossari* (pàg. 171-173), *Índex alfabètic de conceptes* (pàg. 175-177), *Bibliografia* (pàg. 179-190) i un *Índex general* (pàg. 191-193).

La Introducció del llibre comença fent un recorregut pels diferents estudis duts a terme sobre el dialecte septentrional. De bell antuvi, l'autora ens deixa clara la inexistència –fins a la seva obra– d'estudis que s'aproximessin a la llengua per descriure-la amb el màxim detall i des d'una base lingüística actual. Precisa que les dades a partir de les quals ha elaborat el seu llibre provenen de la literatura especialitzada, de la literatura popular i d'enquestes amb parlants. També, Gemma Gómez aclareix que el lèxic resta fora de l'abast de l'obra, que se centra bàsicament en aspectes fonètics i morfosintàctics. En les pàgines de la introducció també podem trobar un breu resum sociolingüístic que explica el progressiu procés de substitució del rossellonès pel francès, especialment devastador per a la llengua catalana durant el segle XX. Pel que fa al model de llengua, també fa una interessant descripció de la fractura existent entre el català parlat per la gent gran (més fidel a les arrels de la zona) i el català après pel jovent (més semblant a la varietat estàndard de la llengua, bo i respectant les

variants rosselloneses). Igualment, ens explica que ella ha optat per la nomenclatura de “rossellonès” davant de “septentrional” pel pes històric, polític i demogràfic que ha exercit la comarca del Rosselló en el conjunt de les cinc comarques que integren la Catalunya del Nord. Matisa, però, que el dialecte rossellonès es distribueix entre quatre comarques i en deixa fora l’Alta Cerdanya, que lingüísticament forma part del dialecte central a causa de l’intens contacte amb la Cerdanya del Principat i amb la seva capital, Puigcerdà. L’autora tanca aquesta introducció explicant els seus criteris de transcripció i el model de llengua emprat en la redacció del volum, que intenta conjugar el català normatiu amb les variants pròpies del rossellonès. De fet, un dels aspectes que primerament remarcaran els lectors serà l’ús de la partícula *pas* en les negacions, l’adverbi *fora* (“només”) i la posició proclítica dels pronoms davant els infinitius verbals.

En el segon capítol del llibre, el de fonètica i fonologia, Gemma Gómez descriu el sistema vocàlic tònic de cinc sons del rossellonès, compartit en alguns indrets del dialecte central com ara Vilanova i la Geltrú i Sitges, i el sistema àton reduït a les tres vocals del central. Apunta també la introducció en aquest dialecte d’algun so procedent del francès i inexistent en català estàndard. Pel que fa al consonantisme, també l’analitza de manera detallada, tant de manera aïllada com en contextos d’assimilació i contacte, i comenta algun fenomen com la influència clara del francès en la pronúncia de la R. Aquest apartat es completa amb una descripció de l’adaptació al rossellonès dels manlleus del francès i amb l’anàlisi de l’accent, en el qual es remarcable la quasi-inexistència de mots esdrúixols en el dialecte septentrional.

En els altres dos capítols del llibre, els de morfologia i sintaxi, també es fa una descripció detallada d’aquells aspectes gramaticals que difereixen de l’estàndard: marques de gènere i nombre, col·locació dels pronoms febles, morfologia de la flexió verbal, construcció d’oracions subordinades, partícules afirmatives (*hò* al costat de *sí*), distribució de la negació (*no* i *pas*), elements focalitzadors equivalents a *només* (*fora*, *reque*), ús de les preposicions, etc.

Destacable i de gran ajuda resulta el petit glossari incorporat al final de corpus principal de l’obra. L’autora ens forneix el significat en català estàndard de més d’un centenar de paraules i expressions pròpies del rossellonès que apareixen en la redacció del llibre. Això juntament amb els índexs de conceptes i general fan l’obra més fàcil de consultar per a aquells que cerquin informació relativa a un aspecte concret de la variant parlada al Rosselló.

Com a conclusió d’aquesta breu ressenya, tan sols ens queda agrair la tasca feta per Gemma Gómez, ja que, amb independència del futur –més aviat gris– del rossellonès, hi ha una cosa que sembla clara: aquest dialecte mai tornarà a ser el que va ser. En aquest sentit, els testimoniatges de gent gran recollits per Gemma de primera mà constituiran un valuós element de referència i estudi que restarà amb perpetuïtat amb nosaltres. I bé, a banda de l’estudi gramatical tal qual, algunes de les dades sociolingüístiques i històriques fornides per l’autora en la introducció del llibre sorprendran i suscitaran l’interès de més d’un lector.

Fernando Béjar Hernán
 Professor Associat de Llengua Catalana
 Universitat Complutense de Madrid
 fbejar@filol.ucm.es